

THỰC TRẠNG VÀ GIẢI PHÁP PHÁT TRIỂN NĂNG LỰC TƯ DUY PHẢN BIỆN CỦA SINH VIÊN KHOA KHOA HỌC CHÍNH TRỊ, TRƯỜNG ĐẠI HỌC CẦN THƠ

*THE CURRENT STATE AND SOLUTIONS
OF CRITICAL THINKING COMPETENCY DEVELOPMENT AMONG STUDENTS
IN THE FACULTY OF POLITICAL SCIENCE AT CAN THO UNIVERSITY*

NGUYỄN THỊ ĐAN THỤY() và NGUYỄN PHAN ĐIỂM QUỲNH(**)*

THÔNG TIN	TÓM TẮT
<p>Ngày nhận bài: 21-4-2025 Ngày biên tập xong: 10-7-2025 Ngày duyệt đăng: 30-7-2025 Mã số: TCKH52-20-2025 ISSN: 2525 – 2429</p> <p>Từ khóa: Đại học Cần Thơ; Khoa học Chính trị; năng lực; sinh viên; tư duy phản biện. Key words: Can Tho University; Political Science; competency; students; critical thinking.</p>	<p><i>Tư duy phản biện là một trong những năng lực tư duy quan trọng của con người và là một trong những năng lực cốt lõi cần phát triển ở sinh viên. Vì thế, Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ đã không ngừng bồi dưỡng, rèn luyện và phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Với phạm vi bài viết này, chúng tôi đi sâu phân tích thực trạng phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ; từ đó đề xuất một số giải pháp cơ bản nhằm góp phần phát triển tốt hơn năng lực tư duy phản biện cho sinh viên.</i></p> <p>ABSTRACT: <i>Critical thinking is one of the essential cognitive abilities of humans and a core competency that needs to be developed in students. Therefore, the Faculty of Political Science at Can Tho University has continuously worked to foster, train, and enhance students' critical thinking skills. Within the scope of this article, the author delves into the current state of critical thinking competency development among students in the Faculty of Political Science at Can Tho University and proposes several fundamental solutions to better improve students' critical thinking abilities.</i></p>

1. ĐẶT VẤN ĐỀ

Tư duy phản biện là một trong những năng lực cần thiết cho sự thành công của sinh viên trong học tập, cuộc sống và quá trình làm việc sau khi ra trường. Nhận thức được vai trò của

việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên, Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ đã không ngừng đẩy mạnh thực hiện công tác này. Trong phạm vi nghiên cứu này, chúng tôi đã tiến hành khảo sát 12

(*) TS. Trường Đại học Cần Thơ, ntdthuy@ctu.edu.vn

(**) CN. Trường Đại học Cần Thơ

Là đề tài nghiên cứu cấp cơ sở, Mã số: T2024-08

giảng viên và 137 sinh viên hệ chính quy đang theo học tại khoa nhằm hiểu rõ thực trạng phát triển năng lực tư duy cho sinh viên và đề xuất một số giải pháp cơ bản góp phần nâng cao hiệu quả của công tác này.

2. NỘI DUNG

2.1. Khái quát về năng lực tư duy phản biện và sự cần thiết phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên

Tư duy phản biện là một trong những năng lực quan trọng và cần phát triển ở mỗi học sinh, sinh viên. Nguyễn Thành Thi cho rằng: *“Năng lực tư duy phản biện là năng lực nắm bắt, mở ra những chân lý chỉ ra các nguy hiểm, nguy tạo, cảnh báo các ngộ nhận, các nguy cơ hay trường hợp có thể xảy ra”* [4, tr.14]. Theo Vũ Văn Ban *“Tư duy phản biện là tư duy có suy xét phân tích, đánh giá và tìm hiểu thông tin với thái độ hoài nghi tích cực, sau đó lập luận và chứng minh lập luận ấy bằng những thông tin đã được kiểm chứng để đưa ra một kết luận cuối cùng mang tính thuyết phục, phù hợp với thực tiễn và quy luật logic nhằm giải quyết các vấn đề đặt ra”* [1, tr.125-126]. Nguyễn Thị Kim Thoa và Bùi Đức Phương cho rằng: *“Năng lực tư duy phản biện là năng lực nhận diện, phân tích, lập luận logic và đánh giá một thông tin hay một tri thức đã có theo các cách khác nhau nhằm làm sáng tỏ, khẳng định lại tính chính xác của vấn đề và mở rộng, phát triển vấn đề”* [3, tr.37].

Trên cơ sở kế thừa các quan điểm trên, chúng ta có thể hiểu: Năng lực tư duy phản biện là năng lực nhận diện, phân tích, đánh giá thông tin đã có bằng những suy luận, lập luận và chứng minh một cách thuyết phục theo các góc nhìn khác nhau về vấn đề đã đặt ra, nhằm làm sáng tỏ và khẳng định lại tính chính xác của vấn đề.

Tư duy phản biện là một trong những yếu tố góp phần vào sự thành công của sinh viên. Sinh viên có tư duy phản biện sẽ trưởng thành hơn về mặt nhận thức, hứng thú hơn trong quá

trình học tập và trao đổi, cởi mở hơn trong việc thừa nhận sai lầm của bản thân, tự bản thân kiến tạo ra tri thức mới một cách độc lập; xây dựng được chính kiến của bản thân; có khả năng đánh giá và phản biện; chủ động chiếm lĩnh và làm chủ được tri thức khoa học... Sinh viên có thể nhận thức được các vấn đề lý luận được truyền đạt, sử dụng hiệu quả các luồng thông tin được tiếp nhận, lý giải được những vấn đề của thực tiễn cuộc sống. Tư duy phản biện cũng sẽ giúp sinh viên học tốt các môn học khác, mở rộng khả năng rèn luyện các năng lực, phẩm chất cần thiết khác nhằm đáp ứng yêu cầu đào tạo nguồn nhân lực hiện nay. Theo Đỗ Kiên Trung: *“Tầm quan trọng của tư duy phản biện xuất phát từ bản chất của quá trình tư duy, quá trình này vốn ẩn chứa quá nhiều những yếu tố chủ quan lẫn sự tác động của nhân tố khách quan nên thường dẫn đến những phán đoán hay kết luận không chính xác. Tư duy phản biện đóng vai trò như một công tố viên, chỉ ra những thiếu sót thường gặp trong quá trình tư duy và đưa ra những kiến giải cho một sự lựa chọn tối ưu có thể có”* [5, tr.80]. Phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên là một việc làm cần thiết và có ý nghĩa quan trọng.

2.2. Thực trạng phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ

2.2.1. Kết quả đạt được trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên khoa

Trong thời gian qua, việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ đã duy trì đều đặn và tập trung triển khai với nhiều hình thức đa dạng, phong phú; do đó đã đạt được những kết quả nhất định. Những kết quả đó là:

Thứ nhất, nhà trường và khoa cùng đội ngũ giảng viên luôn quan tâm và đẩy mạnh việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên.

Khoa luôn chú trọng đến việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Điều

đó được thể hiện ở chỗ các chương trình đào tạo của khoa như Chính trị học và Triết học đều được xây dựng với định hướng không chỉ cung cấp kiến thức, hình thành mức độ tự chủ và trách nhiệm cá nhân mà còn phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Đây là một điểm nổi bật trong chiến lược giáo dục của khoa, thể hiện sự đổi mới và phù hợp với quan điểm của Đảng Cộng sản Việt Nam: “*Chuyển mạnh quá trình giáo dục từ chủ yếu trang bị kiến thức sang phát triển toàn diện năng lực và phẩm chất người học; ... Đào tạo con người theo hướng có đạo đức, kỷ luật, kỷ cương, ý thức trách nhiệm công dân, xã hội; có kỹ năng sống, kỹ năng làm việc, ngoại ngữ, công nghệ thông tin, công nghệ số, tư duy sáng tạo và hội nhập quốc tế (công dân toàn cầu)*” [2, tr.232-233]. Chuẩn đầu ra của chương trình đào tạo Ngành Chính trị học xác định “hình thành kỹ năng làm việc độc lập, phản biện, phê phán và sử dụng các giải pháp thay thế trong điều kiện môi trường hoạt động chuyên môn có thay đổi”. Yêu cầu chuẩn đầu ra của Ngành Triết học đã nêu rõ “hình thành tư duy phản biện, sáng tạo, khả năng làm việc độc lập và học tập suốt đời”.

Đa phần giảng viên và sinh viên của khoa đã nhận thức được tầm quan trọng của tư duy phản biện. Khi được hỏi: Phát triển tư duy phản biện của sinh viên có tầm quan trọng như thế nào? Kết quả khảo sát cho thấy, 100% giảng viên cho rằng, rất quan trọng. Riêng đối với sinh viên, có 105/137 (76,6%) sinh viên cho rằng phát triển tư duy phản biện cho sinh viên rất quan trọng và 32/137 (23,4%) cho rằng quan trọng. Bởi, giảng viên và sinh viên cho rằng, phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên có rất nhiều ưu điểm. Trước tiên, 75% giảng viên và 52,6% sinh viên nhận định, tư duy phản biện giúp sinh viên tự tin và quyết đoán hơn khi đưa ra quan điểm và ý kiến cá nhân đồng thời tự phê bình bản thân tốt hơn. Thứ hai, đa số giảng viên (83,3%) và sinh viên

(47,4%) cho rằng, tư duy phản biện giúp sinh viên có thái độ tích cực trong học tập, ham học hỏi và phát triển tư duy độc lập, khách quan. Thứ ba, 41,7% giảng viên và 34,3% sinh viên cho rằng, việc tư duy phản biện giúp sinh viên thoát khỏi lối suy nghĩ bảo thủ, rập khuôn và phát triển tư duy tích cực, tinh thần lạc quan. Cuối cùng, 33,3% giảng viên và 30,7% sinh viên đồng tình tư duy phản biện hỗ trợ sinh viên trong việc lắng nghe, tôn trọng ý kiến của người khác và xây dựng mối quan hệ tốt đẹp.

Không chỉ nhận thức tầm quan trọng của việc phát triển tư duy phản biện, giảng viên Trường Đại học Cần Thơ không ngừng phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên nói chung và sinh viên Khoa Khoa học Chính trị nói riêng. Trước tiên, thể hiện trong việc xây dựng đề cương học phần, đa phần giảng viên đều xác định một trong những kỹ năng mềm cần phát triển ở sinh viên là tư duy phản biện. Trên cơ sở chuẩn đầu ra cần đạt được ở sinh viên về kỹ năng tư duy phản biện, các môn học trong các chương trình đào tạo Ngành Chính trị học, Giáo dục công dân và Triết học được giảng viên thiết kế để đảm bảo đạt được chuẩn đầu ra này. Chuẩn đầu ra của các học phần trong chương trình đào tạo các Ngành Chính trị học, Giáo dục công dân và Triết học không chỉ hướng sinh viên tiếp cận các khía cạnh lý thuyết mà còn định hướng họ tham gia vào các hoạt động thực hành, thảo luận nhóm, tranh biện nhằm phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Có 24 học phần trong chương trình đào tạo Ngành Chính trị học, 28 học phần trong chương trình đào tạo Ngành Giáo dục công dân và và 35 học phần trong chương trình đào tạo Ngành Triết học, giảng viên xác định phát triển tư duy phản biện là một trong những chuẩn đầu ra về kỹ năng mềm mà sinh viên cần phải đạt được. Trong quá trình giảng dạy, giảng viên luôn tổ chức các hoạt động, hình thức giảng dạy để phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Khi được hỏi: Thầy/Cô có thường xuyên tích hợp tư duy phản

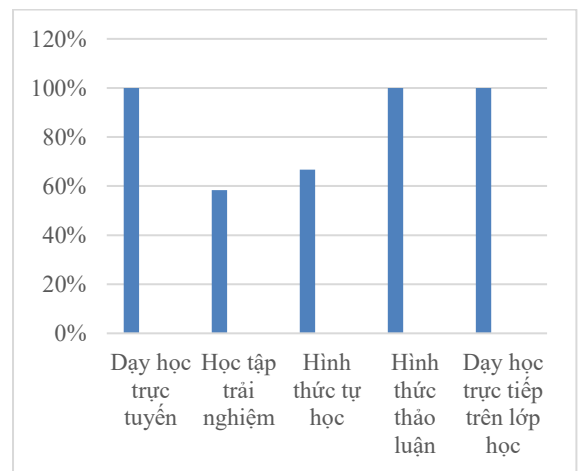
biện vào chương trình giảng dạy không? Kết quả khảo sát cho thấy, 41.7% giảng viên rất thường xuyên và 58.3 % giảng viên thường xuyên. Ngoài ra, để phát triển tư duy phản biện cho sinh viên, 75% giảng viên rất thường xuyên và 25% giảng viên thường xuyên khuyến khích học sinh đặt câu hỏi.

Hai là, việc phát triển tư duy phản biện cho sinh viên của khoa được thực hiện với sự đa dạng về phương pháp và hình thức.

Đội ngũ giảng viên của khoa nói riêng và Trường đại học Cần Thơ nói chung sử dụng đa dạng các phương pháp và hình thức dạy học nhằm góp phần phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên của khoa.

Về phương pháp: Ngoài phương pháp dạy học truyền thống là thuyết trình và diễn giảng, giảng viên Trường Đại học Cần Thơ tích cực, chủ động sử dụng phối hợp các phương pháp dạy học mới. Khi được hỏi: Thầy/Cô đã sử dụng các phương pháp gì để thực hiện hoạt động giảng dạy? 100% giảng viên sử dụng phương pháp diễn giảng, thuyết trình và thảo luận nhóm; 75,8% sử dụng phương pháp nêu và giải quyết vấn đề; 63,6% giảng viên sử dụng phương pháp vấn đáp (đàm thoại); 57,6% giảng viên sử dụng phương pháp vận dụng tri thức liên môn; 54,6% giảng viên sử dụng phương pháp trực quan và 45,5% giảng viên sử dụng phương pháp dạy học trải nghiệm. Ngoài ra, 24,2% giảng viên sử dụng một số phương pháp khác: Phương pháp dạy học dự án, thực hành, flipped learning. Giảng viên Trường Đại học Cần Thơ luôn đổi mới, đa dạng hóa phương pháp dạy học và lấy người học làm trung tâm tạo điều kiện chủ động cho người học tham gia chính vào quá trình đào tạo. Điều này phản ánh sự tiến bộ trong phương pháp giảng dạy, khi giảng viên tạo ra không gian để sinh viên thể hiện quan điểm cá nhân, tham gia vào các cuộc thảo luận và xây dựng lập luận riêng.

Về hình thức: Công tác giáo dục và đào tạo sinh viên được Trường Đại học Cần Thơ và giảng viên tổ chức và áp dụng linh hoạt, đa dạng với nhiều hình thức như: Dạy trực tiếp trên lớp học, dạy học trực tuyến, học tập trải nghiệm (tham quan, thực tập thực tế), hình thức tự học, thảo luận, báo cáo Seminar, nhóm thuyết trình, vừa học vừa thực hành... Khi được hỏi: Thầy/Cô đã và đang áp dụng hình thức nào để thực hiện công tác giáo dục và đào tạo sinh viên? Qua xử lý số liệu cho ra kết quả như biểu đồ:

Hình 1. Hình thức giáo dục và đào tạo sinh viên ở Trường Đại học Cần Thơ

Nguồn: Nhóm tác giả khảo sát

Kết quả khảo sát cho thấy, giảng viên Trường Đại học Cần Thơ áp dụng hình thức giảng dạy đa dạng, linh hoạt và toàn diện, đáp ứng nhu cầu học tập của sinh viên, đồng thời giúp họ phát triển kiến thức, kỹ năng và thái độ, trong đó có kỹ năng tư duy phản biện. Việc phát triển tư duy phản biện cho sinh viên của khoa không chỉ do giảng viên thực hiện mà có sự tham gia của các tổ chức đoàn, hội. Khi được hỏi: Sinh viên được phát triển/rèn luyện tư duy phản biện thông qua kênh nào là chủ yếu? Kết quả khảo sát cho thấy, các kênh phát triển tư duy phản biện của sinh viên khoa như sau:

Bảng 1. Các kênh phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên Khoa Khoa học Chính trị

Phương án	Số người trả lời	Tỷ lệ (%)
Từ các bài giảng của các môn học	57	41.6
Từ sinh hoạt đoàn, hội và các hoạt động trong trường	38	27.8
Từ các phong trào hoạt động được tiến hành ngoài trường	32	23.4
Kết hợp giữa công tác giáo dục của nhà trường với hội phụ huynh sinh viên và các tổ chức đoàn thể xã hội.	35	25.5
Từ các phương tiện truyền thông: sách, báo, đài, ti vi, Internet ...	86	62.8
Khác*	0	0

Nguồn: Nhóm tác giả khảo sát

Kết quả khảo sát cho thấy, sinh viên của khoa được rèn luyện tư duy phản biện không chỉ từ phương tiện truyền thông (sách, báo chí, đài phát thanh, truyền hình, Internet...), chiếm 62.8% và từ giảng viên thông qua các bài giảng của các môn học, chiếm 41.6%, từ các hoạt động đoàn, hội và các sự kiện trong trường học, tỷ lệ 27.8%. Mặc dù không chiếm ưu thế như các yếu tố khác, nhưng đây vẫn là một kênh quan trọng trong việc tạo cơ hội cho sinh viên rèn luyện tư duy phản biện thông qua việc tham gia vào các cuộc thảo luận, tranh biện, hay các hoạt động cộng đồng. Điều đó cho thấy, các tổ chức đoàn, hội tiêu biểu là Đoàn Thanh niên và Hội Sinh viên nhà trường có vai trò quan trọng trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên của khoa.

Ba là, phần lớn giảng viên và sinh viên khoa đã có sự hiểu biết nhất định về tư duy phản biện.

Số sinh viên của khoa biết đến tư duy phản biện là 102/137, chiếm 74.5% số lượng sinh viên cho ý kiến khảo sát. Không chỉ biết về tư duy phản biện mà đa phần sinh viên của khoa đã có hiểu biết đúng về tư duy phản biện. Theo số liệu khảo sát, 131/137 (95.6%) sinh viên định nghĩa tư duy phản biện là “Tư duy phản biện là một quá trình tư duy biện chứng gồm phân tích và đánh giá một thông tin đã có theo các cách nhìn khác cho vấn đề đã đặt ra nhằm làm sáng tỏ và khẳng định lại tính chính xác của vấn đề. Lập luận phản biện phải rõ ràng,

logic, đầy đủ bằng chứng, tỉ mỉ và công tâm”. Cũng cùng câu hỏi đó, kết quả cho thấy, 11/12 (91.7%) giảng viên đưa ra nhận định đúng về khái niệm tư duy phản biện. Khi giảng viên hiểu đúng về tư duy phản biện giúp họ hướng dẫn sinh viên phát triển khả năng phân tích, đánh giá thông tin một cách khách quan và logic. Đối với sinh viên, hiểu đúng về tư duy phản biện cho phép sinh viên thể hiện năng lực tư duy phản biện một cách tốt nhất. Sinh viên không còn sự e ngại khi trao đổi hoặc góp ý với thầy cô trong các buổi lên lớp; thẳng thắn đóng góp ý kiến xung quanh những việc liên quan đến cuộc sống trong gia đình, không sợ bị cha mẹ rầy la; sẵn sàng lên tiếng để tránh sự áp đặt vô lý từ những người xung quanh trong công việc và trong cuộc sống.

Bốn là, nhiều sinh viên thể hiện được tư duy phản biện trong học tập, nghiên cứu và cuộc sống.

Được sự rèn luyện của thầy cô, các tổ chức đoàn thể và nhà trường cũng như sự không ngừng tự rèn luyện của bản thân, sinh viên của khoa đã không ngừng thể hiện năng lực tư duy phản biện một cách tích cực dưới nhiều góc độ khác nhau. Năng lực tư duy phản biện của sinh viên được thể hiện trước tiên ở chỗ trước khi bắt đầu bài học mới, sinh viên của khoa (48.9%) chủ động đọc trước nội dung, tìm kiếm thông tin, phân tích để làm rõ vấn đề. Năng lực tư duy phản biện của sinh viên của khoa còn được thể hiện ở chỗ sinh viên không chỉ tiếp

thu kiến thức mà còn chủ động đặt câu hỏi, thảo luận và phân tích các vấn đề từ nhiều khía cạnh khác nhau. Từ kết quả khảo sát cho thấy, 10,9% sinh viên rất tích cực và 30,7% sinh viên tích cực giờ tay phát biểu và đặt câu hỏi cho giảng viên; 25% giảng viên cho rằng sinh viên rất tích cực và 58,3% giảng viên cho rằng, sinh viên tích cực phát biểu và đặt câu hỏi trong giờ học. Khi được hỏi: Bạn có thường xuyên đưa ra các câu hỏi cho nội dung bài học rồi phân tích, chứng minh, giải đáp vấn đề không? Kết quả khảo sát cho thấy, 40/137 (29,2%) sinh viên thường xuyên đặt câu hỏi cho nội dung bài học rồi phân tích, chứng minh, giải đáp vấn đề. Sinh viên tích cực giờ tay phát biểu, đặt câu hỏi, phân tích, chứng minh và giải đáp vấn đề chứng tỏ sinh viên đã dần hình thành thói quen suy nghĩ độc lập và phê phán các quan điểm, qua đó phát triển kỹ năng tư duy phản biện. Kết quả khảo sát cho thấy, nhiều sinh viên của khoa (57,7%) nhìn nhận vấn đề một cách đa chiều, giải quyết vấn đề theo nhiều cách khác nhau. Thay vì chỉ dựa vào một cách tiếp cận đơn giản, sinh viên có thể vận dụng năng lực tư duy phản biện để khám phá nhiều phương án khác nhau, từ đó lựa chọn giải pháp tối ưu nhất. Đây chính là một biểu hiện tiếp theo của năng lực tư duy phản biện ở sinh viên Khoa Khoa học Chính trị.

2.2.2. Những hạn chế trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên khoa

Bên cạnh, những mặt tích cực đã đạt được, việc phát triển tư duy phản biện cho sinh viên của khoa vẫn còn tồn tại những hạn chế nhất định.

Thứ nhất, việc phát triển tư duy phản biện cho sinh viên vẫn chưa được sự quan tâm đúng mức của một bộ phận cán bộ, giảng viên và sinh viên. Chương trình đào tạo Ngành Giáo dục công dân của Khoa Khoa học Chính trị chưa đề cập đến việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Nhiều học phần trong chương trình đào tạo Ngành Chính trị học, Giáo dục công dân và Triết học như Pháp luật

đại cương, Lịch sử tư tưởng chính trị, Các xu hướng chính trị đương đại, Công dân và pháp luật, Công tác Đảng và đoàn thể trong trường học, Triết học trong khoa học tự nhiên, Chuyên đề triết học về con người... chưa hướng đến rèn luyện, phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Khi được hỏi: Bạn được tiếp thu việc phát triển/rèn luyện tư duy phản biện thông qua hình thức nào là chủ yếu? Kết quả khảo sát cho thấy, 86/137 (62,8%) sinh viên cho rằng, việc rèn luyện tư duy phản biện chủ yếu nhờ phương tiện truyền thông (sách, báo chí, đài phát thanh, truyền hình, Internet...). Điều này cho thấy, vai trò của các phương tiện truyền thông trong phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên nhưng đồng thời cho thấy một bộ phận giảng viên chưa quan tâm đúng mức và phát huy tối đa vai trò của họ trong việc phát triển kỹ năng này cho sinh viên.

Thứ hai, việc thể hiện năng lực tư duy phản biện ở một bộ phận sinh viên vẫn còn hạn chế. Điều đó được thể hiện phần đông sinh viên (59,1%) ít đặt các câu hỏi cho nội dung bài học, không phân tích và giải đáp vấn đề và 11,7% sinh viên hoàn toàn không đặt câu hỏi, chỉ chờ thầy cô giảng. Điều này cho thấy, một thái độ học tập thụ động đến mức đáng báo động. Thói quen này không chỉ ảnh hưởng đến khả năng tiếp thu kiến thức, khiến sinh viên bỏ lỡ cơ hội phát triển các kỹ năng mềm quan trọng như giao tiếp, tư duy phản biện và kỹ năng giải quyết vấn đề. Tiếp theo, 28,5% và 37,2% sinh viên thường xuyên và thường xuyên rơi vào tình trạng hiểu vấn đề nhưng không biết cách diễn đạt. Sự thiếu khả năng diễn đạt không chỉ cản trở việc giao tiếp hiệu quả trong lớp học, ảnh hưởng đến khả năng tham gia vào các cuộc thảo luận nhóm hoặc thuyết trình cũng như thể hiện tư duy phản biện. Bên cạnh đó, một số sinh viên thường ngại phát biểu vì cả nể và thụ động. Kết quả khảo sát cho thấy, 95/137 (69,3%) sinh viên thường xuyên thụ động trong học tập và 11/12 (91,7%) giảng viên coi đây là

một trong những vấn đề khó khăn khi phát triển tư duy phản biện cho sinh viên. Sinh viên lo lắng về việc bị đánh giá hoặc sợ rằng ý kiến của mình sẽ không được coi trọng, dẫn đến việc không dám bày tỏ quan điểm. Theo kết quả khảo sát, vấn đề nổi bật nhất là sự ngại ngùng, thụ động và quá tin tưởng vào những gì giảng viên truyền đạt, với tỷ lệ đồng ý lên tới 69.3%. Kết quả này cho thấy, sinh viên chưa mạnh dạn bày tỏ quan điểm cá nhân hay phản biện lại những ý kiến từ giảng viên. Một yếu tố khác cũng được nhấn mạnh là việc thiếu hụt tri thức và kỹ năng mềm cần thiết để sinh viên có thể diễn đạt và bảo vệ ý kiến của mình một cách hiệu quả, tỷ lệ đồng ý đạt 57.7%. Sinh viên còn thiếu sự chuẩn bị về các kỹ năng quan trọng như giao tiếp, lập luận chặt chẽ và khả năng phân tích đa chiều. Một tỷ lệ nhỏ sinh viên (13.1%) cho rằng, họ có xu hướng chạy theo ý kiến đám đông mà không giữ được chính kiến cá nhân.

Thứ ba, một số giảng viên trong quá trình giảng dạy chỉ sử dụng phương pháp dạy học truyền thống, không sử dụng kết hợp với các phương pháp giảng dạy hiện đại khác. Theo kết quả khảo sát, 52.6% sinh viên cho rằng, một số thầy, cô chỉ sử dụng phương pháp giảng dạy truyền thống là “đọc chép”, không kết hợp các phương pháp giảng dạy hiện đại khác. Việc sử dụng phương pháp giảng dạy truyền thống, đặc biệt là hình thức “đọc chép” của một số giảng viên đã tạo ra một rào cản lớn trong việc rèn luyện tư duy phản biện cho sinh viên.

2.3. Một số giải pháp cơ bản nhằm phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ

2.3.1. Phát huy vai trò của nhà trường và khoa trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên

Để phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên, nhà trường và khoa giữ vai trò quan trọng, thể hiện qua các yếu tố như xây

dựng chương trình đào tạo, phương pháp giảng dạy, môi trường học tập, và cách thức khuyến khích sự sáng tạo trong tư duy của sinh viên. Dưới đây là những phương diện mà nhà trường và khoa có thể thực hiện để phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên:

Thứ nhất, cần xây dựng một chương trình giảng dạy đa dạng, chuyên sâu và mang tính thực tiễn. Đây là cách để nhà trường tạo ra không chỉ một hệ thống truyền đạt kiến thức, mà còn một nền tảng để sinh viên tham gia vào quá trình tự khám phá và xây dựng tri thức, qua đó hình thành năng lực tư duy phản biện;

Thứ hai, nhà trường và khoa cần thường xuyên đổi mới chương trình đào tạo để định hướng và hỗ trợ việc rèn luyện tư duy phản biện cho sinh viên. Nhà trường và khoa cần đưa những môn học về phát triển tư duy như tư duy phản biện, tư duy sáng tạo... vào chương trình đào tạo. Thực tế cho thấy, nhiều sinh viên chưa biết cách khai thác và mở rộng năng lực của bản thân thông qua việc phát huy tính năng động của tư duy. Vì thế, những môn học về tư duy đóng vai trò quan trọng trong định hướng và phát triển năng lực của sinh viên trong đó có năng lực tư duy phản biện;

Thứ ba, nhà trường và khoa cần tổ chức những lớp tập huấn và các buổi tiếp xúc, tọa đàm để sinh viên được tìm hiểu, học tập và nghiên cứu về tư duy phản biện;

Thứ tư, tăng cường đầu tư về cơ sở vật chất và phương tiện giáo dục hiện đại. Trường Đại học Cần Thơ cần đầu tư xây dựng hệ thống cơ sở vật chất với nhiều trang thiết bị hiện đại. Một trong những yếu tố đầu tiên cần chú trọng là thiết kế phòng học một cách linh hoạt, cho phép thay đổi cấu trúc từ lớp học truyền thống thành các không gian thảo luận nhóm hoặc thuyết trình nhằm không chỉ nâng cao sự tham gia của sinh viên mà còn tạo cơ hội để họ phát triển năng lực lắng nghe và phản biện. Nhà trường và khoa cần thiết lập không gian thảo luận bên ngoài lớp học như các phòng hội thảo

hoặc các khu vực mở (quán cà phê học tập hoặc khu vực làm việc nhóm), nơi sinh viên có thể tập trung thảo luận về các dự án nhóm hoặc thực hiện các buổi brainstorming. Việc tạo ra không gian như vậy sẽ giúp sinh viên thư giãn, thoát khỏi cảm giác áp lực trong lớp học, giảm bớt căng thẳng, thoải mái chia sẻ ý kiến, ý tưởng một cách tự nhiên, từ đó phát triển kỹ năng tư duy phản biện.

2.3.2. Phát huy vai trò của giảng viên trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên

Giảng viên là nhân tố quan trọng quyết định sự thành công của việc phát triển năng lực tư duy phản biện của sinh viên; bởi, họ chính là người truyền tải, hướng dẫn nội dung học tập và phát triển năng lực của sinh viên. Do đó, để phát huy vai trò của giảng viên trong việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên, cần phải:

Một là, giảng viên cần xây dựng một không gian học tập không chỉ thoải mái mà còn khuyến khích sự trao đổi ý kiến giữa các sinh viên. Một lớp học mở được giảng viên xây dựng như một “cộng đồng học tập”, nơi mà sinh viên cảm thấy an toàn khi bày tỏ quan điểm, sẽ thúc đẩy sự tham gia tích cực của họ. Trong thời đại công nghệ thông tin, giảng viên có thể tận dụng các công cụ trực tuyến để tạo ra không gian học tập đa dạng và phong phú. Các nền tảng trực tuyến như Google Classroom, Zoom, hoặc các diễn đàn trực tuyến có thể giúp sinh viên dễ dàng chia sẻ ý kiến và thảo luận ngoài giờ học;

Hai là, giảng viên cần tăng cường kết hợp ưu thế của phương pháp dạy học truyền thống và hiệu quả của các phương pháp dạy học tích cực, hiện đại nhằm kích thích sự tham gia học tập của sinh viên. Việc sử dụng kết hợp các phương pháp truyền thống (thuyết trình và diễn giảng) với phương pháp dạy học tích cực, hiện đại (phương pháp giải quyết vấn đề, giải quyết tình huống, phương pháp thảo luận, phương

pháp hợp tác, phương pháp dự án, sử dụng phương tiện trực quan, động não, sơ đồ tư duy, đặt câu hỏi phản biện, đóng vai...) đảm bảo bài giảng được trình bày một cách chặt chẽ, logic, sinh động, cuốn hút người học. Từ đó, khơi dậy tính tích cực, tư duy phản biện, tư duy sáng tạo trong quá trình học tập của sinh viên;

Ba là, giảng viên cần thường xuyên cung cấp phản hồi, đánh giá cho sinh viên về tiến độ và kết quả học tập để giúp sinh viên nhận thức được những điểm mạnh, điểm yếu của bản thân và tạo điều kiện để họ phát triển năng lực tư duy phản biện. Việc đánh giá sinh viên không chỉ dựa vào bài kiểm tra viết mà còn bao gồm nhiều hình thức khác nhau như hoạt động nhóm, thảo luận, dự án và các bài thuyết trình. Điều này rất quan trọng vì mỗi hình thức đánh giá đều có thể phản ánh khả năng tư duy phản biện của sinh viên theo những cách khác nhau;

Bốn là, giảng viên phải thường xuyên tham gia các khóa đào tạo, bồi dưỡng, tập huấn về kiến thức chuyên môn, về nghiệp vụ sư phạm, về ngoại ngữ, tin học, về sử dụng phương tiện kỹ thuật hiện đại vào giảng dạy, phương pháp nghiên cứu khoa học và kỹ năng mềm.

2.3.3. Phát huy vai trò của sinh viên trong phát triển năng lực tư duy phản biện

Có thể khẳng định, yếu tố quyết định đến hiệu quả của việc phát triển tư duy phản biện cho sinh viên chính là bản thân mỗi sinh viên. Để phát huy vai trò của bản thân trong việc rèn luyện tư duy phản biện, sinh viên Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ cần phải:

Thứ nhất, cần xác định đúng đắn mục tiêu học tập, mục tiêu nghề nghiệp của mình trong tương lai; tích cực chủ động trong quá trình học tập, rèn luyện, đặc biệt là trong tự học, tự nghiên cứu;

Thứ hai, chủ động thể hiện thói quen phản biện và thường xuyên vận dụng các phương pháp tư duy, các kỹ năng tư duy phản biện. Vận dụng các thao tác kỹ năng tư duy phản biện vào phân tích, đánh giá các vấn đề xã hội quan

trọng như bình đẳng giới, biến đổi khí hậu, giáo dục và sức khỏe cộng đồng. Việc này sẽ giúp sinh viên nâng cao khả năng tư duy phản biện thông qua các bước cụ thể sau: thu thập thông tin, phân tích dữ liệu bằng cách sử dụng các công cụ phân tích như sơ đồ tư duy, bảng so sánh hoặc phân tích SWOT (điểm mạnh, điểm yếu, cơ hội, thách thức), đánh giá các lập luận khác nhau về vấn đề và rút ra kết luận từ những thông tin đã phân tích;

Thứ ba, chủ động tìm kiếm và mở rộng kiến thức về tư duy phản biện thông qua nhiều phương thức khác nhau như tìm đọc những cuốn sách nổi tiếng về tư duy phản biện như “Critical Thinking” của Richard Paul và Linda Elder, “The Art of Thinking Clearly” của Rolf Dobelli, hay “Thinking, Fast and Slow” của Daniel Kahneman; tìm đọc các bài báo khoa học và các công trình nghiên cứu về tư duy phản biện; tham gia các khóa học về phát triển năng lực tư duy phản biện trên các nền tảng giáo dục trực tuyến như Coursera, edX và Udemy;

gia nhập các câu lạc bộ tranh biện tại trường học hoặc cộng đồng; tìm kiếm sự hướng dẫn từ giảng viên hoặc những chuyên gia trong lĩnh vực tư duy phản biện.

3. KẾT LUẬN

Tư duy phản biện là một trong những năng lực quan trọng và cần thiết cho sinh viên trong thế kỷ XXI. Bồi dưỡng năng lực tư duy phản biện giúp sinh viên phân tích, đánh giá các vấn đề một cách sắc bén, và là cơ sở để họ phát triển khả năng sáng tạo, đưa ra các giải pháp giải quyết vấn đề hiệu quả. Khoa Khoa học Chính trị, Trường Đại học Cần Thơ rất quan tâm đến việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên. Bên cạnh những kết quả đạt được, công tác này vẫn còn một số hạn chế. Trong thời gian tới, nhà trường và khoa cần triển khai những giải pháp đồng bộ và hiệu quả để nâng cao hiệu quả việc phát triển năng lực tư duy phản biện cho sinh viên, nhằm giúp họ phát triển toàn diện, đáp ứng yêu cầu ngày càng cao của xã hội.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

- [1] Vũ Văn Ban và Bùi Ngọc Quân (2017), *Rèn luyện khả năng tư duy phản biện cho sinh viên trong quá trình dạy học bậc đại học*, *Tạp chí Khoa học*, 14 (7), Trường Đại học Sư phạm **Thành phố Hồ Chí Minh**.
- [2] Đảng Cộng sản Việt Nam (2021), *Văn kiện Đại hội đại biểu toàn quốc lần thứ XIII*, tập 1, Nxb Chính trị Quốc gia Sự thật, Hà Nội.
- [3] Nguyễn Thị Kim Thoa và Bùi Đức Phương (2020), *Dạy học môn Toán theo hướng phát triển năng lực tư duy phản biện cho học sinh lớp 9 thông qua mô hình lớp học đảo ngược*, *Tạp chí Giáo dục*, 471.
- [4] Nguyễn Thành Thi (2013), *Cần rèn luyện năng lực tư duy phản biện trong học tập cho học sinh, sinh viên*, *Tạp chí Văn hóa và Du lịch*, 13.
- [5] Đỗ Kiên Trung (2012), *Về vai trò của tư duy phản biện và những yêu cầu cho việc giảng dạy ở Việt Nam*, *Tạp chí phát triển và hội nhập*, 5 (15).